

SO‘ZLARNING KELIB CHIQISH TARIXI. SO‘ZLARNING JAMIYATDAGI O‘RNI.O‘ZBEK TILIDAGI SO‘ZLARNING FARQI.**Sheraliyeva Sayida***Termiz davlat pedagogika instituti 2-bosqich talabasi**Tel: +998774809903**Email: sheraliyevasaida407@gmail.com***MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received:28.11.2025**Revised: 29.11.2025**Accepted:30.11.2025***KALIT SO‘ZLAR:**

*so‘z, so‘z yasalishi,
morfologiya, leksik,
sheva, guruh,
grammatik, til, tovush,
nutq, birlik, omonim,
sinonim, antonim,
tarixiy, tilshunoslik.*

Ushbu maqolada so‘zlarning kelib chiqishi, so‘z yasalishi, so‘z yasalishini o‘rgangan olimlar, ularning qilgan kashfiyotlari, o‘zbek tilshunosligida so‘zni o‘rinli qo‘llay olish sa‘nati, shevaga oid so‘zlarning adabiy nutqga tasiri va to‘g‘ri gapirish qoidalari haqida bayon qilingan.

So‘z – tilning narsa-hodisalar, jarayonlar va xususiyatlarni nomlash uchun xizmat qiladigan eng muhim struktur ma‘noviy birligi; o‘z tovush qobig‘iga ega bo‘lgan, borlikdagi narsalar haqidagi tushunchani, ular o‘rtasidagi aloqani yoki ularga munosabatni ifodalay oladigan, turli grammatik ma‘no va vazifalarda qo‘llanadigan eng kichik nutq birligi, leksemaning nutqda muayyan shakl va vazifa bilan voqelangan ko‘rinishi. So‘z ran uchun qurilish materiali bo‘lib xizmat qiladi, lekin, undan farqli ravishda, xabar yoki tugal fikr bildirmaydi. O‘zida leksik va grammatik ma‘noni birlashtirgan hodda so‘z muayyan so‘z turkumiga mansub bo‘ladi, o‘z tarkibida muayyan til tizimida oldindan tayin bo‘lgan barcha

grammatik ma'nolarni ifodalaydi."So'z" so'zining kelib chiqishi turkiy tillardan kelib chiqqan deb hisoblanadi. U qadimgi turkiy tillarda "söz" shaklida ishlatilgan bo'lib, bu ibora hozirgi zamon o'zbek tilida ham o'z o'rnini topgan. Qadimgi turkiy yozma manbalarda ham "söz" so'zi aynan fikrni ifodalash, gapirish, muloqot qilish, bildiruv kabi ma'nolarda ishlatilgan. Ko'plab turkiy tillarda ham "so'z" o'sha asl shaklda saqlanib qolgan va hozirda ham keng qo'llaniladi. "So'z" atamasi qadimdan turkiy xalqlar orasida ijtimoiy muloqot vositasi, insoniy munosabat va hikmat ifodasi sifatida katta ahamiyat kasb etgan. O'tmishda so'z orqali o'git berish, hikmat aytish, o'tmishni eslatish va madaniy qadriyatlarni asrab qolish kabi maqsadlar amalga oshirilgan.

Shuningdek, "so'z" so'zi madaniyatimizda hurmat, axloq, qadr-qimmat ifodasi sifatida ham ishlatilgan. Shu tariqa, "so'z" oddiy nutqdan tashqari, muloqotning ijtimoiy va ma'naviy kuchi, insonni bir-biriga bog'laydigan ahamiyatli boylik hisoblanadi. Zamonaviy adabiyotda so'z insoniyatning eng kuchli quroli, ifoda vositasi va ma'naviy boyligi sifatida ko'riladi. Bugungi kunda yozuvchilar va shoirlar so'zning chuqur ma'nosiga, uning kuchiga va insoniyatga bo'lgan ta'siriga alohida e'tibor qaratishadi. So'z, zamonaviy adabiyotda, nafaqat muloqot vositasi, balki o'quvchining qalbiga yetib boradigan, uning ichki dunyosini ochadigan, uni o'zgartirishga qodir kuch sifatida tasvirlanadi. Masalan, adabiyotda so'zning kuchi haqida ko'p bahs yuritiladi. Yozuvchilar so'z orqali o'zining ichki dunyosini, his-tuyg'ularini o'quvchiga yetkazish uchun kurashadilar. Ayrim zamonaviy yozuvchilar fikriga ko'ra, so'z insonning ichki his-tuyg'ularini ifodalashda va o'zligini topishda muhim rol o'ynaydi. Har bir so'z orqali yozuvchi o'z dunyoqarashini, insoniy qadriyatlarini va o'ziga xos falsafiy qarashlarini ifoda etadi. Shuningdek, zamonaviy adabiyotda so'zning mas'uliyati haqida ham ko'p yoziladi. Adiblar so'zning kuchi va uni ishlatish mas'uliyatini eslatib, har bir inson o'z so'zlari uchun javobgar ekanligini ta'kidlashadi. Bu mas'uliyat zamonaviy adabiyotda insoniylikni rivojlantirish, hurmat va samimiyatni targ'ib qilishda muhim o'rin tutadi. O'zbek zamonaviy adabiyotida ham so'zning kuchi va uning qadr-qimmati alohida o'rin tutadi. Shuning uchun zamonaviy yozuvchilar, shoirlar va esseistlar so'z orqali jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni ko'tarish, insonlarning qalbiga yetib boradigan, ularga ilhom beradigan ma'lumotlarni yetkazish uchun tinimsiz izlanadilar. Tilshunoslikda „so'z“ atamasi leksemaga nisbatan ham qo'llanadi va leksik so'z deb yuritiladi. Masalan, „so'z yasalishi“, „yasama so'z“ birikmalarida „so'z“ xuddi shu ma'noda qo'llanadi. Leksemaning nutqda muayyan shaklda voqelangan holati tilshunoslikda so'z shakl, leksema shakl yoki morfologik so'z deb ham

yuritiladi. Soʻzning tovush va maʼno tomoni bor. Lekin har qanday tovush yigʻindisi soʻz boʻlarmaydi. Tovush yoki tovush birikmasi soʻz boʻlishi uchun maʼnoga ega boʻlishi, yaʼni muayyan til egalari shu tovushlar vositasida biror narsani anglashi yoki birbiriga anglatishi kerak. Soʻz maʼnosida umumiylik va yakka-likning, barqarorlik va oʻzgaruvchanlikning dialektik oʻzaro munosabati aks etadi. Maʼnoning barqarorligi oʻzaro tushunishni qulaylashtirsa, uning oʻzgaruvchanligi (soʻzning aniq, bir maʼnosidagi oʻzgarishlar) soʻzdan borlikdagi yangi tushuncha va narsalarni nomlashda foydalanishga imkon beradi, badiiy soʻz sanʼatining muhim omillaridan hisoblanadi. Soʻzning koʻp maʼnoliligi ham aynan maʼnoning oʻzgaruvchanligi bilan bogʻliq. Soʻzlovchining nomlanayotgan narsaga munosabati soʻz maʼnosining soʻzlovchi histuygʻusini, shaxsiy fikrini ifodalovchi emotsional jihatini tashkil etadi. Soʻz tilda muayyan tizimni shakllantiradiki, bu tizim soʻzning grammatik belgilariga (soʻz turkumlari), soʻz Yasalishi aloqalariga va semantik munosabatlariga (sinonimlar, omonimlar, antonimlar) asoslanadi. Bular tashqari, lugʻaviy maʼnoga ega boʻlmagan, lekin oʻz tovush qobigʻiga, oʻziga xos maʼno, vazifasiga ega boʻlgan, shu bilan birga soʻz yasash yoki soʻz shaklini hosil qilish uchun foydalaniladigan morfemalardan farqlanuvchi til birliklari ham „soʻz“ deb yuritiladi. Bular yordamchi soʻzlar (bilan, lekin, kabi, xuddi), undovlar (obbo, ehhe, voy), taqlid soʻzlar (miyov, dukurdukur, yaltyult) va modal soʻzlar (shubhasiz, demak, ehtimoldir).

Soʻz yasashining leksik hodisa sifatida talqin etilishi ingliz tilshunosligida kengroq tus olganligini koʻrish mumkin. Xususan, A.I.Smirnitskiy, T.I.Arbekova kabilar tomonidan chop ettirilgan leksikologiyaga doir ishlarda soʻz yasash boshqa leksik hodisalar bilan birgalikda oʻrganilgan. Albatta, fanda vujudga kelgan har qanday yangicha qarash qisqa davr ichida va bir yoʻla mukammallikka ega boʻla olmaydi, oʻz navbatida, tatbiq etilgan har qanday yangilikni mutlaq mukammal deb boʻlmaydi. Buning oʻziga xos dalilini soʻz yasashining goh morfologik, goh leksik hodisa sifatida talqin etilishi misolida kuzatish mumkin. Soʻz yasash hodisasining morfologik formalardan farqli hodisa ekanligini idrok etish va ilmiy asoslash ham koʻp bosqichli, davomli izlanishlar natijasida yuzaga kelgan ana shunday xulosalardan biridir. Hozirgi kunga kelib tilshunoslar tomonidan soʻz yasashini tildagi alohida hodisalardan biri sifatida eʼtirof etilishiga sabab boʻlgan omillarni ham yaqin tarix bilan bogʻlab boʻlmaydi. Zotan, soʻz yasash haqidagi dastlabki nazariy qarashlar, bir tomondan, tilning lingvofalsafiy masalalar muhokamasi bilan, ikkinchi tomondan esa, soʻz va uning morfologik strukturasi tadqiq etish borasida toʻplangan tajribalar natijasida oʻz ibtidosiga ega boʻla boshlagan edi.

Tilshunoslik tarixining 60- yillariga kelib, soʻz yasashini oʻrganish boʻyicha toʻplangan ana shu boy tajribalar tilning morfologik, fonetik fonologik, leksik-semantik va sintaktik qatlamlari bilan bogʻliq qonuniyatlar asosida yanada chuqurlashtirildi. Jumladan, soʻz yasashining hozirgi maqomga ega boʻlishida umumiy tilshunoslikda G.O.Vinokur, N.A. YankoTrinskaya, A.N.Tixonov, Ye.S.Kubryakova, V.V.Lopatin, I.S.Uluxanov, N.M.Shanskiy kabilar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda muhim oʻrin tutgan boʻlsa, oʻzbek tilshunosligida U. Tursunov, Z. Maʼrupov, A. Gʻulomov A. Madraximov, B.Madaliyev, A.Hojiyev kabilarning ilmiy izlanishlari alohida ahamiyatga ega boʻldi. Tilshunosligimizda soʻz yasashi haqida turli xil faktlar mavjud boʻlib, yillar oʻtgan sari bu maʼlumotlar mustahkamlanib bormoqda.”Soʻz” haqida izlanishlar tilshunoslik, adabiyotshunoslik, psixologiya, sotsiologiya va falsafa kabi sohalarda keng oʻrganib kelinmoqda. Ushbu sohalarda soʻzning kelib chiqishi, maʼnosi, funksiyasi va taʼsiri, shuningdek, uning jamiyatdagi oʻrni va insoniy munosabatlarga boʻlgan taʼsiri haqida chuqur tadqiqotlar olib boriladi.

1. Tilshunoslikdagi izlanishlar

Tilshunoslar soʻzning kelib chiqishi, grammatik va semantik tuzilishi hamda uning muloqot jarayonidagi oʻrni haqida izlanishlar olib borishadi. Soʻzlar turli tillarda qanday shakllangani, ularning maʼno oʻzgarishlari va yangi soʻzlarning paydo boʻlishi kabi masalalar tadqiq qilinadi. Shuningdek, tilshunoslar bir xil soʻz turli madaniyatlarda qanday oʻzaro taʼsirga ega ekanligini oʻrganishadi.

2. Adabiyotshunoslikda soʻzning oʻrni

Adabiyotshunoslikda soʻzning badiiy ifoda vositasi sifatida oʻrganilishi katta ahamiyat kasb etadi. Yozuvchilar va shoirlar soʻzlar orqali oʻz his-tuygʻularini, fikrlarini ifodalaydi. Shu sababli adabiyotshunoslar soʻzning qahramonlarning ruhiy olamini, jamiyatdagi muammolarni va insoniy hislarni ochib berishdagi rolini tadqiq qilishadi.

3. Falsafiy izlanishlar

Falsafada soʻzning mohiyati, uning maʼnaviy va axloqiy taʼsiri, inson hayotidagi ahamiyati keng muhokama qilinadi. Falsafiy izlanishlar soʻzning haqiqatni ifodalashdagi roli, mantiq va haqiqatni izohlash usuli sifatidagi oʻrniga bagʻishlangan. Masalan, Gʻarb falsafasida Ludwig Wittgenstein va Ferdinand de Saussure kabi faylasuflar soʻz va tilning haqiqatni ifodalay olish imkoniyatlarini oʻrgangan.

4. Psixologiyadagi tadqiqotlar

Psixologiyada soʻzning inson ongiga, ruhiyatiga va xulq-atvoriga taʼsiri boʻyicha izlanishlar oʻtkaziladi. Masalan, qanday qilib ijobiy yoki salbiy soʻzlar insonning kayfiyatiga, stress darajasiga va umumiy psixologik holatiga taʼsir qilishi oʻrganiladi. Psixologlar “afirmatsiya” (ijobiy takroriy soʻzlar) kabi usullarning ruhiy oʻsishga va oʻz-oʻzini baholashga ijobiy taʼsirini tadqiq qilishadi.

5. Sotsiologiyadagi izlanishlar

Sotsiologiyada soʻzning jamiyatdagi kommunikativ oʻrni, turli guruhlar orasidagi muloqotda uning taʼsiri va soʻz orqali qanday ijtimoiy tushunchalar shakllanishi tadqiq qilinadi. Sotsiologlar turli jamiyatlarda soʻzning qudrati, uning ijtimoiy oʻzgarishlar va axloqiy meʼyorlarga taʼsiri haqida izlanishlar olib boradilar. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiya va internetning rivojlanishi bilan soʻzning taʼsiri yanada kengaymoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, bloglar, forumlar va boshqa onlayn platformalarda soʻzning qudrati va uning jamiyatdagi taʼsiri global darajada oʻrganilmoqda. Soʻz orqali axborot almashish, taʼsir qilish va birlashish imkoniyatlari zamonaviy izlanishlar uchun yangi yoʻnalishlarni ochmoqda. Oʻzbek tilida soʻzlarning ahamiyati juda katta, chunki soʻzlar xalqning madaniyati, tarixiy merosi va milliy qadriyatlarini aks ettiradi. Oʻzbek xalqining boy tili va adabiyoti orqali soʻzlar nafaqat muloqot vositasi, balki xalqning hayoti, urf-odatlarini, his-tuygʻulari va dunyoqarashining ifodasi sifatida ham namoyon boʻladi.

1 Madaniy merosni saqlash

Oʻzbek tilidagi koʻplab soʻzlar qadimiy anʼana va urf-odatlarini saqlab kelgan. Masalan, “mehmondoʻstlik”, “hurmat”, “insof” kabi soʻzlar xalqning qadriyatlarini aks ettiradi va jamiyatda odob-axloqni shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi.

2 Ijtimoiy muloqotda oʻrni

Oʻzbek tilidagi soʻzlar muloqotning samimiyligi va hurmatini taʼminlaydi. Oʻzbek tilidagi muloqotda “siz”, “aka”, “opa” kabi murojaat shakllari kishilar oʻrtasidagi hurmat va samimiyatni taʼminlaydi. Bundan tashqari, soʻzlarning goʻzalligi va ohangdorligi orqali insonlar bir-biriga oʻz his-tuygʻularini chuqurroq yetkaza oladi.

3 Ijodiy ifoda vositasi

Oʻzbek tili va adabiyotida soʻzlar oʻziga xos badiiy ifoda vositasi hisoblanadi. Shoirlar va yozuvchilar soʻzlarning maʼno va ifoda imkoniyatlarini mohirlik bilan ishlatib, oʻz asarlarida milliy ruh va anʼanalarni jonlantiradi. Masalan, Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, Hamid Olimjon kabi adiblar oʻz asarlarida soʻz orqali milliy qadriyatlarni tarannum etgan.

4 Til boyligi va rang-barangligi

O'zbek tilida sinonim, antonim, frazeologik iboralar va o'ziga xos shevalar tilni boyitadi. Turli xil sinonimlar bir xil fikrni turli ranglarda ifodalash imkonini beradi. Misol uchun, "yurak", "ko'ngil", "dil" kabi so'zlar bir xil his-tuyg'ularni ifodalasa ham, ularning har biri o'ziga xos nozik ma'no va ohangga ega.

5 O'ziga xos obraz va ramzlar

O'zbek tilidagi ko'plab so'zlar xalq orasida obraz va ramz sifatida ishlatiladi. Masalan, "daraxt" so'zi qadr-qimmatni, "ko'k" so'zi esa poklik va erkinlikni ifodalaydi. Shu kabi so'zlar orqali o'zbek xalqining dunyoqarashi va falsafasi ifodalanadi.

6 Jamiyatni birlashtirish:

O'zbek tilidagi so'zlar, jumladan maqollar va hikmatli iboralar, jamiyatning birlik va birdamligini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. O'zbek tilida "Birovga yaxshilik qil, qaytmasa bolangdan qaytadi" kabi maqollar xalqni yaxshilikka, mehribonlikka va insoniylikka undaydi. O'zbek tilidagi so'zlar faqatgina oddiy muloqot vositasi emas, balki xalqning ko'p asrlik ma'naviy merosi, uning ruhiyatining va qadr-qimmatining ajralmas qismi hisoblanadi. Shu sababli, o'zbek tilidagi so'zlarning ahamiyati millatning o'zligini saqlash va kelajak avlodlarga yetkazishda juda katta.

Yillar o'tgani sari tilimizga yangi so'zlar kirib kelaveradi, ayrim so'zlar esa iste'moldan chiqib qolaveradi. Shu sababli ham lug'atimizda o'zgarishlar bo'ladi. Bu — tabiiy. Lekin ba'zan til xazinasida shunday hodisalar ham uchraydiki, ular ayrim shaxslarning zo'rma-zo'rakilik, boshqalardan ajralib turishni istashi evaziga yuzaga keladi. Afsuski, buni o'ylab o'tirmay o'zlashtirib oluvchilar ham topiladi. Natijada, imloga ham, nutqqa ham, mantiqqa ham to'g'ri kelmaydigan "yangi" so'zlar paydo bo'ladi.

-Atrofga qara, shuncha axlat, — yonidagi do'stiga gapirardi ziyolinamo kiyingan, 30—35 yoshlardagi yigit. — Bu obodonlashtirish tashkiloti xodimlarining o'z ishiga "bee'tiborsizligi" emasmi?

-To'g'ri aytasan, — xo'rsindi sherigi ham, — odamlarning o'zlarida ham ayb ko'p. To'g'ri kelgan joyga axlat tashlab ketaveradi. Bunday "qimash" kerak-da.

Yigitlarning atrof-muhit tozaligiga jon kuydirayotgani yaxshi. Lekin hozir biz asosiy mavzuga qaytib, ular ishlatgan ayrim so'zlarni tahlil kilib ko'raylik. Birinchi yigitning gapidagi "bee'tiborsizlik" so'zida "be" old qo'shimchasi hamda "siz" orqa qo'shimchasi bir xil — inkor ma'nosini bildiradi. Har ikki qo'shimchani bir so'zda ishlatganda esa, e'tiborsiz emas, e'tiborli ma'nosi chiqib qoladi. Ikkinchi yigitning gapida ishlatilayotgan "qimash" undan ham qiziq. Bunday so'z o'zbek tili lug'atida yo'q. Buzib ishlatilayotgan

qo'shimchalari bor so'zlarni, shuningdek, ma'nosiz so'zlarni ko'plab keltirish mumkin. Masalan, ilojisi, bag'oyatda, beholsizlik va boshqalar. Endi har kuni ko'zimiz ko'rib o'tadigan ayrim e'lonlar, tadbirkorlik shaxobchalaridagi yozuvlarga murojaat qilaylik. Qo'l telefonlari, bank to'lov kartalari keyingi o'n yillikda hayotimizning ajralmas qismiga aylanganini etirof qilgan holda ana shunday moslamalar sotiladigan yoki ishlatiladigan joylardagi yozuvlarni o'qiymiz: "Zagruzka qilamiz". Bu qanaqa jumla bo'ldi? Ruschami yoki o'zbekcha? Zagruzka to'g'ridan-to'g'ri tarjima kilinsa, nimanidar yuklash degan ma'noni bildiradi. Bu yerda to'lov kartasiga mablag'ni yuklash haqida gap ketyapti, aslida. Har bir tilning o'z qoidalarini bor, balki rus tilida ushbu so'z aynan ma'noga to'g'ri kelar. Aslida, plastik kartalarga pul tushiramiz, deyilsa, to'g'riroq bo'lardi. Yoki shu e'lonning yonidagi "zapchastlar" so'zini olaylik. Bu so'z o'zagi rus tilida, qo'shimchasi o'zbek tilida. Bu yerga: "Telefonlarga ehtiyot qismlar" so'zini ishlatish mumkin. "Kserokopiya" so'zi ham shunday. O'zbek tilida uning "nusxa ko'chirish" degan muqobili bo'la turib, boshqa tildan kirgan so'zni ishlatish shartmikan? Yana shunday biz deyarli har kuni ko'radigan ko'cha yozuvlaridan biri "5 daqiqalik FOTO". Axir "foto" so'zining "surat" degan chiroyli muqobili bor-ku. Nahotki, shuni ishlatish mumkin emas? To'g'ri, rivojlanishlar evaziga kirib kelayotgan so'zlar oqimini to'xtatish mumkin emas. Ammo iloji boricha, o'z tilimiz boyligini saqlash, uni soflicha kelgusi avlodga yetkazish sizni bizning vazifamiz ekanini ham unutmasligimiz kerak. Ko'pchiligimiz oyoq kiyimlarini ta'mirlash ustaxonalariga murojaat qilamiz. Ulardagi "poyafzal ta'mirlash" so'ziga e'tibor berganmisiz? Ushbu so'z fors-tojik tilidan kirib kelgan bo'lib, uni tarjima qilsak qiziq ma'no hosil bo'ladi. Poy — oyoq, afzal — ortiq yoki ba'zan yaxshi ma'nosida keladi. Ana endi hosil bo'lgan so'zni ko'ring: yaxshi yoki ortiq oyoqlarni ta'mirlash. Xo'sh, aslida bu so'z qanday yozilishi kerak? Poyabzal, ya'ni oyoqning abzali — buyumi degan ma'noni anglatadi. Demak, bu yerda buyumni tuzatish degan fikr anglanilishi kerak. Savod borasida so'z ochilgan ekan, ommaviy axborot vositalarining ichida eng ommabopi bo'lgan televidenie va unda e'fir yuzini ko'rayotgan ko'rsatuvlar, badiiy filmlar, reklamalarning tarjimalari, kinolarni ovozlashtirishda ishlatilayotgan so'zlarga to'xtalsak. "Ushbu tagliklar aqlli onalar tanlovi". Qiziq gap, to'g'rimi? Demak, o'sha reklama qilinayotgan taglikdan boshqasini tanlagan onalar aqlsiz ekan-da? Aslida u "Onalarning aqlli tanlovi" shaklida bo'lsa, to'g'ri edi. "Siz menga sog'lom keraksiz". Kasal bo'lsa kerakmasmi? Bu reklama "Menga sizning sog'lig'ingiz kerak" tarzida tarjima qilinsa, maqsadga muvofiq bo'lmasmidir? "Uchburchak" tok-shovuning boshlovchilari ham ushbu jumlaning shiori qilib olibdi. shaklida ishlatilsa,

to'g'riroq bo'lmasmidi? "Bo'ynimni qayiltirib olsamchi?" ("Kelin" serialidagi Sagar so'zi. Yoki "Qo'limni qayiltirib qo'ydi?" (Murod Rajabov filmidagi qahramonining so'zidan.) "Otanga qani?" Hamma necha marta o'qib o'tadigan joylardagi yozuvdan. Bu yerda "otanga" so'zidagi bitta g harfi tushib qolgan. (Saqich haqidagi ko'cha reklamasi.) Bular ham mayli, keyingi paytda badiiy filmlarda faqat Toshkent shevasi ishlatilmoqda. Hatto, koreyslar, hindlar va boshqa millat vakillari ham "oyi" so'zini ishlatmoqda. Bunday tarjimalar uchun badiiy til bor-ku, unda "ona" shakli qabul qilingan bo'lsa kerak. Yoki yana bir masala, suxandonlarimiz nutqida "kulgi yoki quvonch jarang sochmoqda" fe'li paydo bo'ldi. Kulgi jaranglashi mumkin, lekin quvonch qanday qilib jaranglaydi? Bu yerda esa uni bir yo'la "sochmoqda" shakli ishlatilgani qiziq. "So'z" va "so'zning farqi" deganda, odatda so'zning oddiy ma'nosi va chuqurroq ma'nosi yoki falsafiy tushunchasi ko'zda tutiladi. Allomalarning fikriga ko'ra, so'z oddiygina muloqot vositasi bo'lishi bilan birga, chuqur ma'nolarni ifodalovchi, ta'sirli va kuchli vosita hamdir. Islom allomalari so'z haqida ko'plab fikrlar bildirgan. Masalan, imom G'azzoliy aytgan: "So'zning og'irligi uning ma'nosiga, kimdan chiqqaniga va qanday niyat bilan aytilganiga bog'liq." Boshqacha qilib aytganda, so'z faqat so'z bo'lib qolmaydi; u ijobiy yoki salbiy ta'sirga ega bo'lishi mumkin. Shu bois, so'zda insonning niyati, maqsadi va hatto uning qalbi aks etadi. Shuningdek, so'zning mas'uliyati haqida ham ko'plab gaplar bor. Odamlar so'zlari bilan boshqalarga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi uchun har bir aytilgan so'z uchun mas'ul ekanliklarini unutmasliklari kerak. So'z faqat tilning bir qismi emas, balki u orqali boshqalar bilan muloqotda o'zligini ifoda qilish, o'z qadr-qimmatini namoyon etish imkoniyati hamdir. Shu bois, so'z bilan so'zning farqi — biri yuzaki ifoda vositasi bo'lsa, ikkinchisi chuqur o'ylangan va his-tuyg'ularni yoritadigan o'zgacha kuchga ega bo'lishida namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, yuqoridagi masalalar kimlar uchundir arzimadek tuyulsa-da, muammoni kattalashmasdan turib bartaraf etgan ma'qul. Shevaga oid so'zlarni adabiy nutqga aralashtirib yuborish nutqga putur yetkazadi. Zero, avlodlarimizga tilimizni sof holda yetkazish sizni bizning vazifamiz. Shunday ekan tilimizni sof saqlash bizning qo'limizda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. L'E. Pizani V., Etimologiya, per. Sital., M., 1956;

2. Sevortyan E.V., Etimologicheskiy slovar tyurkskix yazmkov, T., 1—4, M., 1974—84;

3. Rahmatullayev Sh., O'zbektilining etimologik lug'ati, T., 2000. Nemat Mahkamov.
4. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005) ma'lumotlaridan foydalanilgan.
5. Кононов А. Н. Грамматика узбекского языка – Т., 1948. -С.92;
6. Решетов В. В. Основы фонетики и грамматики узбекского языка. -Т., 1961. -С.92-97.
7. Щербак А. М. Грамматика староузбекского языка. –М -Л., 1962. -С.110-120.
8. Nurmonov A. O'zbek tilshunosligi tarixi. -Т., 2002. 194-bet.
9. Qarang: Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. -М., 1956. -С.65-
10. Nurmonov A. O'zbek tilshunosligi tarixi. -Т., 2002, 194-bet.
11. Курилович Е. Очерки по лингвистике. -М., 1962. -С.56-57
12. Norbotaev K., Juraev A. Improving Primary Class Lessons Based On Media Teaching Methodology//World Bulletin Of Social Sciences. – 2022. – Т. 16. – С. 43-47. 4. Jo'Rayev A. U. Boshlang 'Ich Sinf O 'Quvchilarining Ijodiy Faoliyatini Rivojlantirish Shart-Sharoitlari Va Samarali Omillari //Inter Education & Global Study. – 2024. – №. 4 (1). – С. 131-134. 5.
13. Jo'Rayev A. Multimediali Ta'lim Vositalari Va Ularni Tayyorlash Usullari //Interpretation And Researches. – 2023. – Т. 2. – №. 1. 6. Musurmonkulov A. Correlation Of Lexical-Semantic Relations With Graduonymy //Science And Innovation. – 2023. – Т. 2. – №. C10. – С. 168-170.
- 14.. Шаббазова, Д. Р. (2018). Анализ Факторов Психического Развития. Научные Горизонты, (11- 1), 350-355. 8. Shabbazova, D. (2023). Boshlang'Ich Sinf O 'Quvchilari Savodxonligini Oshirishda Shaxsiy qadryatli Yondashuv. Monografiya. Termiz-2023. Interpretation And Researches, 1(1).
15. Ruzikulovna, S. D. (2021). Primary Education Teacher And Student Teaching Activities And System Of Personal Values. European Scholar Journal, 2 (7), 32-33.